YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

16 päivänä marraskuuta 2000 *

Asiassa C-279/98 P,

Cascades SA, kotipaikka Bagnolet (Ranska), edustajanaan asianajaja J.-Y. Art, Bryssel, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Arendt & Medernach, 8—10 rue Mathias Hardt,

valittajana,

jossa valittaja vaatii muutoksenhaussaan yhteisöjen tuomioistuinta kumoamaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (laajennettu kolmas jaosto) asiassa T-308/94, Cascades vastaan komissio, 14.5.1998 antaman tuomion (Kok. 1998, s. II-925),

vastapuolena:

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet R. Lyal ja E. Gippini Fournier, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies C. Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. La Pergola sekä tuomarit M. Wathelet (esittelevä tuomari), D. A. O. Edward, P. Jann ja L. Sevón,

julkisasiamies: J. Mischo,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 18.5.2000 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Cascades SA on yhteisöjen tuomioistuimeen 23.7.1998 toimittamallaan valituskirjelmällä hakenut muutosta EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-308/94, Cascades vastaan komissio, 14.5.1998 antamaan tuomioon (Kok. 1998, s. II-925; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hylännyt EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (IV/C/33.833 — Kartonki) 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (EYVL L 243, s. 1; jäljempänä päätös) kumoamiseksi nostetun kanteen.

Tosiseikat

2 Komissio määräsi päätöksessään 19:lle yhteisössä kartonkia tuottavalle ja toimittavalle yritykselle sakkoja EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) rikkomisesta.

3 Valituksenalaisesta tuomiosta ilmenee, että päätös oli tehty sen johdosta, että British Printing Industries Federation, joka on suurinta osaa Yhdistyneen kuningaskunnan kartonkipakkausteollisuudesta edustava etujärjestö, ja Fédération française du cartonnage olivat vuonna 1990 tehneet epävirallisia kanteluja komissiolle, ja niiden tarkastusten johdosta, joita komission virkamiehet, jotka toimivat 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204) 14 artiklan 3 kohdan nojalla, olivat huhtikuussa 1991 tehneet ennalta ilmoittamatta useiden kartonkialan yritysten ja järjestöjen tiloissa.

4 Näiden tarkastusten yhteydessä sekä tietoja ja asiakirjoja koskevien pyyntöjen johdosta saadun aineiston perusteella komissio päätyi siihen, että kyseiset yritykset olivat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen (useimmissa tapauksissa) vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun.Tämän vuoksi komissio päätti panna vireille edellä mainitun määräyksen soveltamista koskevan menettelyn ja lähetti 21.12.1992 päivätyllä kirjeellä väitetiedoksiannon kullekin näistä yrityksistä, jotka kaikki vastasivat siihen kirjallisesti. Yhdeksän yritystä pyysi tulla kuulluksi suullisesti.

5 Menettelyn lopuksi komissio antoi päätöksen, jossa määrätään seuraavaa:

"*1 artikla*

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek de Eendracht NV (joka käyttää toiminimeä BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (aikaisemmin Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (aikaisemmin Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (aikaisemmin Tampella Española SA) ja Moritz J. Weig GmbH & Co KG ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että

— Buchmann ja Rena ovat noin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1990 loppuun,

— Enso Española on ainakin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1991 huhtikuun loppuun,

— Gruber & Weber on ainakin vuodesta 1988 vuoden 1990 loppuun ja

— muut ovat vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun

osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka ovat peräisin vuoden 1986 puolivälistä ja joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintoimittajat

— tapasivat säännöllisesti salaisissa ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneissa kokouksissa neuvotellakseen ja päättääkseen alan yhteisestä kilpailunrajoittamissuunnitelmasta,

— sopivat säännöllisistä hinnankorotuksista kunkin tuotelaadun osalta kunakin kansallisena valuuttana,

— suunnittelivat ja toteuttivat useita samanaikaisia ja yhdenmukaisia hinnankorotuksia kaikkialla Euroopan yhteisössä,

— saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämisestä vakiotasoilla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa,

— toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistaakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen,

— edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista.

— —

3 artikla

Seuraaville yrityksille määrätään 1 artiklassa todetuista rikkomisista sakkoa seuraavasti:

— —

ii) Cascades SA:lle sakkoa 16 200 000 ecua;

— — ."

6 Valituksenalaisesta tuomiosta käy lisäksi ilmi tosiseikoista seuraavaa:

"9 Päätöksen mukaan rikkominen tapahtui Product Group Paperboard -nimisessä organisaatiossa (jäljempänä PG Paperboard), joka muodostui useista työryhmistä ja jaostoista.

10 Tämän organisaation yhteyteen perustettiin vuoden 1986 puolivälissä Presidents' Working Group (jäljempänä PWG), joka muodostui yhteisön tär-

keimpien kartongintuottajien (joita oli noin kahdeksan) johtavassa asemassa olevista edustajista.

11 PWG:n tehtävänä oli erityisesti keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista ja kapasiteeteista ja harjoittaa näiden osalta yhteistoimintaa. Se teki erityisesti yleisluonteisia päätöksiä siitä, milloin ja minkä suuruisina tuottajien oli toteutettava hinnankorotukset.

12 PWG raportoi President Conferencelle (jäljempänä PC), johon osallistuivat (melko säännöllisesti) melkein kaikkien kyseessä olevien yritysten toimitusjohtajat. Nyt kyseessä olevana aikana PC kokoontui kahdesti vuodessa.

13 Vuoden 1987 lopulla perustettiin Joint Marketing Committee (jäljempänä JMC). Sen pääasiallisena tarkoituksena oli yhtäältä päättää, voitiinko hintoja korottaa, ja jos voitiin, niin miten, ja toisaalta määritellä yksityiskohtaisesti, miten PWG:n maittain ja suurimpien asiakkaiden osalta päättämät hintaaloitteet toteutetaan, minkä tarkoituksena oli saada aikaan yhdenmukainen hintajärjestelmä Euroopassa.

14 Economic Committee (jäljempänä talousjaosto) keskusteli muun muassa hintavaihteluista kansallisilla markkinoilla ja yritysten tilauskannoista ja raportoi päätelmistään JMC:lle tai vuoden 1987 loppuun saakka JMC:n edeltäjälle Marketing Committeelle. Talousjaoston jäseninä oli useimpien kyseessä olevien yritysten markkinointi- ja/tai myyntijohtajia, ja se kokoontui useita kertoja vuodessa.

15 Lisäksi päätöksestä ilmenee komission katsoneen, että PG Paperboardin toimintaa tuki se tietojen vaihto, jota harjoitettiin omaisuudenhoitoyhtiö Fidesin välityksellä, jonka kotipaikka on Zürich (Sveitsi). Päätöksen mukaan useimmat PG Paperboardin jäsenet toimittivat Fidesille kausiraportteja tilauksista, tuotannosta, myynnistä ja kapasiteetin käytöstä. Näitä raportteja käsiteltiin Fides-järjestelmässä, ja yhdistetyt tiedot lähetettiin järjestelmään osallistuville.

16 Kantajana oleva Cascades SA (jäljempänä Cascades) on perustettu syyskuussa 1985. Suurimman osan sen osakepääomasta omistaa Kanadan oikeuden mukaan perustettu yhtiö Cascades Paperboard International Inc.

17 Kanadalainen konserni tuli Euroopan markkinoille toukokuussa 1985 hankkimalla omistukseensa Cartonnerie Maurice Franck -yhtiön (jonka nimeksi tuli myöhemmin Cascades La Rochette SA, jäljempänä Cascades La Rochette). Toukokuussa 1986 Cascades hankki omistukseensa Blendecques-kartonkitehtaan (jonka nimeksi tuli myöhemmin Cascades Blendecques SA, jäljempänä Cascades Blendecques).

18 Päätöksessä todetaan, että Belgian oikeuden mukaan perustettu yhtiö Van Duffel NV (jäljempänä Duffel) ja Ruotsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö Djupafors AB (jäljempänä Djupafors), jotka kantaja hankki omistukseensa maaliskuussa 1989, osallistuivat ennen tätä omistajanvaihdosta päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kartelliin. Päätöksen mukaan näille molemmille yhtiöille annettiin uusi toiminimi vuonna 1989, ja ne ovat siitä lähtien jatkaneet toimintaansa Cascades-konsernissa erillisinä tytäryhtiöinä (147 perustelukappale). Komissio katsoo kuitenkin, että päätös voitiin osoittaa Cascades-konsernille, jota kantaja edustaa, sekä ajalta ennen kuin kantaja hankki nämä yhtiöt omistukseensa että sen jälkeiseltä ajalta.

19 Päätöksen mukaan kantaja on osallistunut PWG:n, JMC:n ja talousjaoston kokouksiin vuoden 1986 puolivälistä vuoden 1991 huhtikuuhun. Komissio on pitänyt sitä yhtenä kartellin 'johtajista', jonka on kannettava erityinen vastuu.

— —

20 Kantaja on nostanut tämän kanteen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 6.10.1994 jättämällään kannekirjelmällä.

21 Kantaja on myös pyytänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 4.11.1994 jättämällään erillisellä asiakirjalla päätöksen 3 ja 4 artiklan täytäntöönpanon lykkäämistä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentti on asiassa T-308/94 R, Cascades vastaan komissio, 17.2.1995 antamallaan määräyksellä (Kok. 1995, s. II-265) lykännyt tietyin ehdoin päätöksen täytäntöönpanoa siltä osin, kuin kyse on kantajan velvollisuudesta järjestää komission hyväksi pankkitakaus päätöksen 3 artiklassa määrätyn sakon välittömän perimisen välttämiseksi. Kantaja on myös velvoitettu toimittamaan komissiolle eräitä tietoja annetussa määräajassa."

7 Niistä muista 18:sta yrityksestä, joihin päätös kohdistuu, 16 yritystä sekä ne neljä suomalaisyritystä, jotka kuuluivat Finnboard-nimiseen yhdistykseen ja jotka tämän vuoksi oli velvoitettu maksamaan Finnboardille määrätty sakko yhteisvastuullisesti tämän kanssa, nostivat kanteen päätöksestä (asiat T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-309/94—T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94 sekä yhdistetyt asiat T-339/94—T-342/94).

Valituksenalainen tuomio

Päätöksen kumoamista koskeva vaatimus

8 Koska valitus kohdistuu yhtä valitusperustetta lukuun ottamatta valituksenalaisen tuomion niihin perusteluihin, jotka liittyvät sakon poistamista tai sen alentamista koskevaan vaatimukseen, on pelkästään todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hylännyt itse päätöksen kumoamista koskevan vaatimuksen lähinnä sillä perusteella, että se ei ole katsonut perustelluksi kanneperustetta, jonka mukaan Cascadesin ei voida katsoa olevan vastuussa Duffelin ja Djupaforsin toiminnasta ajalta, ennen kuin se hankki ne omistukseensa.

9 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lausunut tästä asiasta seuraavaa:

"139 — — on aluksi tutkittava päätöksen perusteluja tältä osin ja tarkistettava, onko komissio soveltanut päätöksessä ilmoitettuja perusteita oikein kantajan osalta. Toiseksi tutkitaan päätöksen oikeellisuus siltä osin, kuin se koskee kantajan vastuuta Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneesta toiminnasta ennen niiden hankkimista kantajan omistukseen.

140 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jollekulle vastainen päätös on perusteltava niin, että päätöksen lainmukaisuutta voidaan valvoa tehokkaasti ja että sille, jota asia koskee, annetaan riittävä selvitys, jonka perusteella hän voi tietää, onko päätös asianmukainen. Sitä, onko perustelu riittävä, on arvioitava ottaen huomioon asian olosuhteet, erityisesti päätöksen sisältö, esiin tuotujen perustelujen luonne ja se, mikä intressi päätöksen adressaateilla on selvitysten saamiseen. Jotta perustelut olisivat riittävät näiden tehtävien täyttämiseksi, niissä on selvästi ja yksiselitteisesti

ilmaistava yhteisön toimielimen tekemän riidanalaisen toimenpiteen perustelut. Jos — kuten tässä tapauksessa — perustamissopimuksen 85 tai 86 artiklan soveltamispäätös koskee useaa adressaattia ja vastuun kohdistaminen kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheuttaa ongelmia, päätöksessä on oltava riittävät perustelut kunkin adressaatin osalta, erityisesti niiden osalta, joiden on päätöksen sanamuodon mukaan kannettava vastuu kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. erityisesti em. asia AWS Benelux v. komissio, tuomion 26 kohta).

141 Tässä tapauksessa päätöksen 140—146 perustelukappaleesta ilmenee riittävän selvästi ne yleiset perusteet, joiden mukaisesti komissio on määrännyt, ketkä ovat päätöksen adressaatteja.

142 Päätöksen 143 perustelukappaleen mukaan komissio on pääsääntöisesti osoittanut päätöksen PG Paperboardin jäsenluettelossa mainitulle yksikölle, paitsi seuraavissa tapauksissa:

'1) kun useat konserniyhtiöt [olivat] osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen

tai

2) kun [oli] selviä todisteita siitä, että emoyhtiöllä itsellään oli jokin osuus siinä, että tytäryhtiö osallistui kartelliin,

[jolloin] päätös on osoitettu konsernille (jota emoyhtiö edustaa).'

143 Kantaja myöntää, että komissio on voinut katsoa sen olleen vastuussa Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneesta toiminnasta sen jälkeen, kun se hankki ne omistukseensa, ja soveltaa perustetta, jonka mukaan päätös oli osoitettava konsernille, jota emoyhtiö edustaa, kun useat konserniyhtiöt olivat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen.

144 Mikäli yrityksiä luovutetaan, komissio on määrännyt päätöksen adressaatin päätöksen 145 perustelukappaleessa ilmoitettujen seuraavien perusteiden mukaisesti:

'Edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti, ja milloin asiaan ei liity yritysten luovutuksia, menettely kohdistetaan tavallisesti tytäryhtiöön, joka on edelleen vastuussa luovutusta edeltäneestä toiminnastaan — — .

Lisäksi silloin kun emoyhtiö tai konserni, joiden on itse katsottu osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen, luovuttaa tytäryhtiön toiselle yritykselle, luovutuksensaajana oleva yritys ei ole vastuussa luovutusta edeltävästä ajanjaksosta, vaan vastuu kuuluu ensiksi mainitulle konsernille.

Kummassakin tapauksessa menetellään niin, että jos luovutettu tytäryhtiö kuuluu edelleen kartelliin, kunkin tapauksen olosuhteista riippuu, osoitetaanko tästä osallistumisesta johtuva päätös tytäryhtiölle sen omissa nimissä vai uudelle emoyhtiölle.'

145 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että näissä perusteluissa ilmoitetaan riittävän selkeästi, että sellaisen konsernin, joka hankkii

omistukseensa kilpailusääntöjen rikkomiseen itsenäisesti osallistuneen yhtiön, on oltava päätöksen adressaatti silloin, kun useat muut konserniyhtiöt ovat myös osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen edellä mainitun yhtiön kanssa.

146 Päätöksen 145 perustelukappaleen ensimmäiseen kohtaan sisältyvä toteamus, jonka mukaan luovutettu yhtiö 'on edelleen vastuussa luovutusta edeltäneestä toiminnastaan' ei vaikuta komission perustelujen pätevyyteen.

147 Toteamuksen ei pidä ymmärtää merkitsevän sitä, että päätös pitäisi osoittaa luovutetulle yhtiölle sen luovutusta edeltäneen toiminnan osalta. Kun 145 perustelukappaleen ensimmäinen ja toinen kohta luetaan yhdessä, käy näet ilmi, että ensimmäinen kohta koskee kysymystä siitä, kuuluuko vastuu luovutetun yhtiön luovutusta edeltäneestä toiminnasta edelleen tälle yhtiölle vai siirtyykö vastuu tältä osin luovuttavalle konsernille.

148 Näin ollen jos yhtiö on ennen luovutusta osallistunut itsenäisesti kilpailusääntöjen rikkomiseen, päätöksen adressaatin — luovutettu yhtiö vai uusi emoyhtiö — määritteleminen riippuu yksinomaan päätöksen 143 perustelukappaleessa ilmoitetuista perusteista.

149 Tätä tulkintaa tukee myös päätöksen 147 perustelukappale, joka koskee kantajan omaa tilannetta. Siinä todetaan seuraavaa: 'Tämä päätös on osoitettava Cascades-konsernille, jota edustaa Cascades SA, siltä osin kuin Cascadesin 'kartonki'-toimiala on osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen (143 perustelukappale).'

150 Tämä tulkinta on yhteensoveltuva väitetiedoksiannon sanamuodon kanssa.

151 Komissio toteaa väitetiedoksiannossa (s. 91 ja 92), että menettely on pääsääntöisesti kohdistettu PG Paperboardin jäsenluettelossa mainittuihin yksiköihin mutta että se on kuitenkin osoitettu konsernille (jota emoyhtiö edustaa) muun muassa silloin kun useat konserniyhtiöt olivat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen.

152 Yhtiöiden luovutustapausten osalta väitetiedoksiannossa täsmennetään seuraavaa (s. 92):

> ' — — kun toinen yritys ostaa tytäryhtiön, joka on osallistunut itsenäisesti kartelliin, vastuu tytäryhtiön luovutusta edeltäneestä toiminnasta siirtyy luovutuksen mukana.'

153 Tästä toteamuksesta ilmenee selvästi, että nyt esillä olevan kaltaisessa tilanteessa vastuu luovutetun yhtiön luovutusta edeltäneestä toiminnasta seuraa luovutettua yhtiötä. Koska toteamuksessa ei sitä vastoin oteta kantaa kysymykseen siitä, onko menettely kohdistettava luovutettuun yhtiöön vai uuteen emoyhtiöön, tähän kysymykseen on tietenkin vastattava niiden yleisten perusteiden mukaisesti, joita käytetään määriteltäessä sitä, onko emoyhtiön katsottava olevan vastuussa tytäryhtiöidensä toiminnasta.

154 Väitetiedoksiannosta ilmenee siten selkeästi, että useiden konserniyhtiöiden kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumista koskevaa perustetta soveltaen menettely kohdistettiin kantajaan myös Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneen toiminnan osalta ajalta, ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa.

155 Lisäksi vastoin kirjelmissään väittämäänsä kantaja ei väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa ole väittänyt, että väitetiedoksiantoon sisältyneiden perusteiden mukaan menettely olisi pitänyt kohdistaa sen tytäryhtiöihin Djupaforsiin ja Duffeliin niiden kilpailusääntöjä rikkoneen toiminnan osalta ajalta, ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa. Todellisuudessa kantaja on komission käyttämien, luovutustapauksia koskevien yleisten perusteiden oikeellisuutta kiistämättä vain väittänyt, että kyseisten kahden yhtiön entisillä emoyhtiöillä itsellään on ollut jokin osuus siinä, että niiden entiset tytäryhtiöt osallistuivat kilpailusääntöjen rikkomiseen, joten menettely olisi pitänyt kohdistaa niihin. Kantaja ei ole kuitenkaan toistanut tätä väitettä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimittamissaan kirjelmissä.

156 Koska päätöksen 145 perustelukappaletta on tulkittava päätöksen yleisen systematiikan sekä väitetiedoksiannon valossa, sillä väitetiedoksianto oli riittävän selkeästi muotoiltu (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 230 kohta), on katsottava, että osoittaessaan päätöksen kantajalle myös siltä osin, kuin kyse on Djupaforsin ja Duffelin toiminnasta koko sinä aikana, jona ne ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen, komissio ei ole soveltanut virheellisesti päätöksessä itse itselleen asettamiaan perusteita eikä rikkonut perustamissopimuksen 190 artiklan mukaista perusteluvelvollisuutta. On vielä lisättävä, että kantajan väitetiedoksiantoon antaman vastauksen sisällön vuoksi komissiolla ei ollut velvollisuutta selostaa päätöksessä tarkemmin niitä syitä, joiden vuoksi kantajan oli katsottava olevan vastuussa Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneesta toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa.

157 Mitä tulee sen ratkaisun oikeellisuuteen, jonka mukaan kantajan katsottiin olevan vastuussa Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneesta toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa, riittää, kun todetaan olevan selvää, että sinä ajankohtana, jona kantaja hankki nämä kaksi yhtiötä omistukseensa, yhtiöt osallistuivat siihen kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon myös kantaja osallistui Cascades La Rochette ja Cascades Blendecques -yhtiöiden välityksellä.

158 Komissio on näin ollen voinut katsoa kantajan olevan vastuussa Djupaforsin ja Duffelin toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa ja sen jälkeiseltä ajalta. Kantajan oli emoyhtiön ominaisuudessa ryhdyttävä tytäryhtiöitään kohtaan kaikkiin toimenpiteisiin sen estämiseksi, että ne jatkavat sellaista kilpailusääntöjen rikkomista, josta emoyhtiö tiesi.

159 Edellä esitetyn perusteella tämä kanneperuste on hylättävä."

Sakon kumoamista tai sen alentamista koskeva vaatimus

10 Valittaja esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa viisi kanneperustetta, jotka kohdistuivat sakon määräämiseen. Näiden kanneperusteiden mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset olivat vähäiset, sakkojen yleinen taso oli liian korkea, perusteluvelvollisuutta oli rikottu, valittajan oli virheellisesti katsottu olleen kartellin "johtaja" ja lieventäviä asiahaaroja oli olemassa.

11 Valittajan valituksessaan esittämien valitusperusteiden takia seuraavassa esitetään valituksenalaisesta tuomiosta vain ne osat, joissa on ratkaistu väitteet toisaalta siitä, että kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset olivat vähäiset ja sakkojen yleinen taso oli liian korkea, ja toisaalta väitteet siitä, että perusteluvelvollisuutta oli rikottu.

Kanneperusteet, joiden mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset olivat vähäiset ja sakkojen yleinen taso oli liian korkea

12 Valittaja väitti, että sakkojen yleinen taso oli liian korkea, kun otetaan huomioon se, ettei kilpailusääntöjen rikkominen ollut kovinkaan vakavaa. Valittaja väitti muun muassa, että arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta ja määrätessään näin sakkojen yleisen tason komission oli otettava huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen konkreettiset vaikutukset markkinoilla (yhdistetyt asiat 100/80—103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 105—107 kohta).

13 Valittajan mukaan kartonkimarkkinoiden rakenteisiin ja suhdanteisiin tänä ajanjaksona liittyneiden erityispiirteiden vuoksi hintataso ei kuitenkaan ollut ollut erilainen kuin taso, johon olisi päädytty ilman salaista yhteistyötä. Valittaja huomautti myös, ettei komissio ollut ottanut huomioon korvaavien tuotteiden aiheuttamaa kilpailua, vaikka tämä kilpailu rajoitti merkittävästi kartellin osanottajien liikkumavaraa hintojen osalta.

14 Valittaja kiisti myös sen, että markkinaosuuksia koskeneella salaisella yhteistyöllä olisi ollut konkreettisia vaikutuksia. Se, että valittaja itse oli hankkinut kyseisenä aikana 6,5 prosentin suuruisen markkinaosuuden, osoitti selvästi, ettei tällaisia vaikutuksia ollut, vaikka valittajan markkinaosuuden kasvu johtuikin tuotantoyksiköiden ostamisesta.

15 Tästä asiasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lausunut seuraavaa:

" — Kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset

172 Päätöksen 168 perustelukappaleen seitsemännen luetelmakohdan mukaan komissio on määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen muun muassa huomion sen, että kartelli on 'pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa'. On kiistatonta, että tällä viitataan niihin vaikutuksiin, joita päätöksen 1 artiklassa todetulla rikkomisella on ollut markkinoihin.

173 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että rikkomisen vaikutuksia koskevan komission arvioinnin lainmukaisuuden valvomiseksi riittää, kun tarkastellaan salaisen hintayhteistyön vaikutuksia koskevaa komission arviointia. Ensiksi on nimittäin todettava, että päätöksestä ilmenee, että tavoitteiden pääasiallista saavuttamista koskeva toteamus perustuu suurimmaksi osaksi salaisen hintayhteistyön vaikutuksiin. Näitä vaikutuksia eritellään päätöksen 100—102, 115 ja 135—137 perustelukappaleessa, mutta sitä, onko markkinaosuuksia ja seisokkeja koskeneella salaisella yhteistyöllä ollut vaikutuksia markkinoihin, ei sitä vastoin tarkastella erikseen.

174 Toiseksi on todettava, että salaisen hintayhteistyön vaikutusten tarkastelun perusteella voidaan joka tapauksessa arvioida myös sitä, onko seisokkeja koskevan salaisen yhteistyön tavoite saavutettu, koska viimeksi mainitulla pyrittiin estämään se, että ylitarjonta olisi vaarantanut yhdenmukaistettujen hinta-aloitteiden toteutumisen.

175 Kolmanneksi on todettava, että komissio ei markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön osalta väitä, että PWG:n kokouksiin osallistuneet yritykset olisivat tavoitelleet markkinaosuuksiensa ehdotonta jäädyttämistä. Päätöksen 60 perustelukappaleen toisen kohdan mukaan markkinaosuuksia koskenut sopimus ei ollut muuttumaton, vaan 'sitä muutettiin ja siitä neuvoteltiin uudelleen aika ajoin'. Kun tämä täsmennys otetaan huomioon, komission ei voida katsoa olleen väärässä, kun se on katsonut kartellin pääsääntöisesti saavuttaneen tavoitteensa, vaikkei se ole päätöksessä tarkastellut erikseen markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön onnistumista.

176 Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä vahvistanut, päätöksessä on tehty salaisen hintayhteistyön kohdalla ero kolmen erityyppisen vaikutuksen välille. Komissio on lisäksi perustanut käsityksensä siihen, että tuottajat itse ovat yleisesti ottaen katsoneet hinta-aloitteiden onnistuneen.

177 Ensimmäinen vaikutusten tyyppi, jonka komissio on ottanut huomioon ja jota kantaja ei ole kiistänyt, on muodostunut siitä, että sovitut hinnankorotukset on tosiasiallisesti ilmoitettu asiakkaille. Uusia hintoja on siten käytetty perustana käytäessä asiakaskohtaisia neuvotteluja myyntihinnoista (ks. mm. päätöksen 100 perustelukappale ja 101 perustelukappaleen viides ja kuudes kohta).

178 Toinen vaikutusten tyyppi on muodostunut siitä, että myyntihintojen kehitys seurasi ilmoitettujen hintojen kehitystä. Tältä osin komissio väittää, että 'tuottajat eivät tyytyneet ilmoittamaan sovituista hinnankorotuksista, vaan ne ryhtyivät muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta myös konkreettisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että korotukset todella toteutettiin asiakaskunnassa' (päätöksen 101 perustelukappaleen ensimmäinen kohta). Komissio myöntää, että asiakkaat joskus saivat myönnytyksiä korotusten voimaantulopäivän osalta tai asiakaskohtaisia hyvityksiä tai alennuksia, erityisesti suurista tilauksista, ja että 'toteutunut keskimääräinen nettokorotus oli alennusten, hyvitysten ja muiden myönnytysten vähentämisen jälkeen aina pienempi kuin ilmoitetun korotuksen kokonaismäärä' (päätöksen 102 perustelukappaleen viimeinen kohta). Komissio viittaa kaavioihin, jotka sisältyvät LE-raporttiin, ja toteaa niiden perusteella, että ilmoitettujen hintojen kehityksen ja kansallisina valuuttoina ilmaistujen tai ecuiksi muunnettujen myyntihintojen kehityksen välillä oli 'vahva lineaarinen yhteys' päätöksessä tarkoitettuna aikana. Komissio päättelee siitä seuraavaa: 'Toteutuneet nettomääräiset hinnankorotukset seurasivat ilmoitettuja korotuksia läheisesti, vaikkakin tietyllä viiveellä. Raportin laatija itsekin on kuulemistilaisuudessa todennut, että tämä piti paikkansa vuosina 1988 ja 1989' (päätöksen 115 perustelukappaleen toinen kohta).

179 On myönnettävä, että komissio on tätä toista vaikutusten tyyppiä arvioidessaan voinut aiheellisesti pitää ilmoitettujen hintojen kehityksen ja myyntihintojen kehityksen välistä lineaarista suhdetta näyttönä siitä, että hinta-aloitteilla oli tuottajien tavoitteen mukainen vaikutus myyntihintoihin. On itse asiassa kiistatonta, että se käytäntö, että hinnoista neuvotellaan asiakaskohtaisesti, merkitsee relevanteilla markkinoilla sitä,

etteivät myyntihinnat yleensä täsmälleen vastaa ilmoitettuja hintoja. Ei siis voida olettaa, että myyntihintojen korotukset täsmälleen vastaavat ilmoitettujen hintojen korotuksia.

180 Komissio on ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen korotusten vastaavuussuhteen osalta aiheellisesti viitannut LE-raporttiin, koska se on kartongin hintojen kehitystä päätöksessä tarkoitettuna aikana käsittelevä analyysi, joka perustuu useiden tuottajien antamiin tietoihin.

181 Tämä raportti vahvistaa kuitenkin vain osittain, että ajallisesti oli olemassa 'vahva lineaarinen yhteys'. Ajanjaksoa 1987—1991 tarkasteltaessa voidaan nimittäin erottaa kolme eri kautta. LE-raportin laatija on komission pitämässä kuulemistilaisuudessa tiivistänyt päätelmänsä tältä osin seuraavasti: 'Ilmoitettujen hintojen ja markkinahintojen nousun välillä ei tarkastellun ajanjakson alkupuolella eli vuodesta 1987 vuoteen 1988 ollut voimakasta vastaavuutta edes viiveellä. Tällainen vastaavuussuhde on sen sijaan ollut kaudella 1988/1989, minkä jälkeen vastaavuus on heikentynyt ja esiintynyt kautena 1990/1991 oudosti [*oddly*]' (kuulemistilaisuuden pöytäkirjan s. 28). Raportin laatija on lisäksi todennut, että nämä eri ajanjaksojen väliset vaihtelut liittyivät läheisesti kysynnän vaihteluun (ks. erityisesti kuulemistilaisuuden pöytäkirjan s. 20).

182 LE-raportin laatijan suullisesti esittämät päätelmät vastaavat hänen raportissa esittämäänsä analyysiä ja erityisesti ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen kehitystä vertailevia kaavioita (LE-raportti, kaaviot 10 ja 11, s. 29). On siis todettava, että komissio on näyttänyt ainoastaan osittain toteen sen 'vahvan lineaarisen yhteyden', johon se on vedonnut.

183 Komissio on suullisessa käsittelyssä todennut ottaneensa huomioon myös salaisen hintayhteistyön kolmannen vaikutusten tyypin, joka muodostuu siitä, että myyntihintojen taso ylitti tason, jolla ne olisivat olleet ilman

salaista yhteistyötä. Komissio on korostanut, että PWG oli suunnitellut hinnankorotusten päivämäärät ja järjestyksen, jossa korotuksista ilmoitettiin, ja komissio on tältä osin katsonut päätöksessään, että 'ei voida ajatella, ettei yhdenmukaistetuilla ilmoituksilla näissä olosuhteissa olisi ollut mitään vaikutusta todelliseen hintatasoon' (päätöksen 136 perustelukappaleen kolmas kohta). LE-raportissa (3 osasto) on esitetty malli, jonka avulla voidaan nähdä, mikä on tietystä objektiivisesta markkinatilanteesta johtuva hintataso. Raportissa todetaan, että kautena 1975—1991 vallinneiden objektiivisten taloudellisten tekijöiden perusteella määräytynyt hintataso olisi vähäisiä eroja lukuun ottamatta kehittynyt täsmälleen samalla tavalla kuin noudatettujen myyntihintojen taso, ja näin on ollut myös päätöksessä tarkoitettuna aikana.

184 Raportissa olevan analyysin perusteella ei näistä päätelmistä huolimatta voida todeta, että yhdenmukaistetut hinta-aloitteet eivät olisi mahdollistaneet sitä, että tuottajat saavuttivat myyntihinnoissa tason, joka ylitti sen hintatason, johon olisi päästy vapaan kilpailun vallitessa. Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä tähdentänyt, on mahdollista, että salainen yhteistyö on vaikuttanut tuossa analyysissä huomioon otettuihin tekijöihin. Komissio toteaa siis aiheellisesti, että salainen yhteistoiminta on voinut esimerkiksi vähentää yritysten ponnekkuutta kustannusten pienentämisessä. Komissio ei ole kuitenkaan väittänyt, että LE-raportissa olevassa analyysissä olisi jokin suoranainen virhe, eikä se ole myöskään esittänyt omaa taloudellista analyysiään siitä, miten myyntihinnat mahdollisesti olisivat kehittyneet ilman yhteistoimintaa. Komission väitettä, jonka mukaan myyntihintojen taso olisi ollut alempi, jos tuottajien välillä ei olisi ollut salaista yhteistyötä, ei näin ollen voida hyväksyä.

185 Tästä seuraa, että salaisen hintayhteistyön vaikutusten kolmannen tyypin olemassaoloa ei ole näytetty toteen.

186 Tuottajien subjektiivinen arvio, jota komissio on käyttänyt perustana katsoessaan, että kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa, ei millään tavalla muuta edellä olevia toteamuksia. Komissio on tältä osin viitannut suullisessa käsittelyssä antamaansa asiakirja-

luetteloon. Vaikka komissio olisikin voinut perustaa arvionsa hinta-aloitteiden mahdollisesta onnistumisesta asiakirjoihin, joissa tuodaan esille joidenkin tuottajien subjektiivisia käsityksiä, on kuitenkin todettava, että useat yritykset, muun muassa kantaja, ovat suullisessa käsittelyssä aiheellisesti vedonneet useisiin muihin asiakirja-aineistossa oleviin asiakirjoihin, joissa selvitetään niitä ongelmia, joita tuottajilla oli sovittujen hinnankorotusten toteuttamisessa. Komission viittaus tuottajien omiin ilmoituksiin ei näin ollen ole riittävä peruste päätellä, että kartelli olisi pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa.

187 Edellä oleva huomioon ottaen on todettava, että komission esiin tuomat kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset on näytetty toteen vain osittain. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on sakkojen osalta täysi harkintavalta, ja tämän harkintavallan nojalla se arvioi nyt tehdyn päätelmän merkitystä harkitessaan asiassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta (ks. jäljempänä 194 kohta).

— Sakkojen yleinen taso

188 Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille, jotka tahallaan tai tuottamuksesta ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, sakon, joka on vähintään 1 000 ecua ja enintään 1 000 000 ecua taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallistuneen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta. Sakon suuruutta määrättäessä otetaan huomioon sekä rikkomisen vakavuus että sen kesto. Kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, rikkomisen vakavuutta harkittaessa on otettava huomioon useita seikkoja, muun muassa asian erityiset olosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996, Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta).

189 Komissio on tässä asiassa määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen huomioon rikkomisen keston (päätöksen 167 perustelukappale) ja seuraavat seikat (168 perustelukappale):

'— salainen yhteistyö hintojen vahvistamisessa ja markkinaosuuksien jakaminen ovat sellaisenaan kilpailusääntöjen vakavaa rikkomista,

— kartelli kattoi melkein koko yhteisön alueen,

— yhteisön kartonkimarkkinat ovat merkittävä teollisuudenala, jonka kokonaisliikevaihto on vuodessa noin 2,5 miljardia ecua,

— rikkomiseen osallistuneet yritykset edustavat käytännöllisesti katsoen koko markkinoita,

— kartelli toimi säännöllisten ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneiden kokousten muodossa, joiden tarkoituksena oli yhteisön kartonkimarkkinoiden yksityiskohtainen säätely,

— salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (PWG:n ja JMC:n kokouksia koskevia virallisia pöytäkirjoja ja asiakirjoja ei ole; osallistujia kehotettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja; hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitus ja järjestys suunniteltiin siten, että korotusten voitiin väittää olevan vain 'toisten seurailua', jne.),

— kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa.'

190 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistuttaa lisäksi, että komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamasta vastauksesta ilmenee, että sakkojen perustaso oli 9 tai 7,5 prosenttia kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta, siten että ensin mainittua prosenttia sovellettiin kartellin 'johtajiksi' katsottuihin yrityksiin ja pienempää prosenttia muihin yrityksiin.

191 Ensiksi on korostettava, että komissio voi sakkojen yleistä tasoa harkitessaan perustellusti ottaa huomioon, että yhteisön kilpailusääntöjen selvät rikkomiset ovat vielä melko yleisiä, joten se voi korottaa sakkojen tasoa niiden varoittavan vaikutuksen vahvistamiseksi. Vaikka komissio on aikaisemmin määrännyt tietyntasoisia sakkoja tietyntyyppisistä rikkomisista, se ei estä sitä korottamasta tätä tasoa asetuksessa N:o 17 säädetyissä rajoissa, jos osoittautuu, että se on välttämätöntä yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi (ks. mm. em. yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 105—108 kohta ja em. asia ICI v. komissio, tuomion 385 kohta).

192 Toiseksi on todettava, että komissio on aiheellisesti väittänyt, että tälle asialle ominaisten olosuhteiden vuoksi ei voida suoraan vertailla tässä päätöksessä käytettyä sakkojen yleistä tasoa ja komission aikaisemmassa päätöskäytännössä käytettyjä tasoja; aiempaa päätöskäytäntöä edustaa erityisesti polypropeenipäätös, joka komission itsensä mukaan on se päätös, jota parhaiten voidaan verrata käsiteltävänä olevaan päätökseen. Toisin kuin polypropeenipäätökseen johtaneessa asiassa, tässä asiassa ei nimittäin ole otettu huomioon mitään yleisiä lieventäviä asianhaaroja sakkojen yleistä tasoa määrättäessä. Salaisen yhteistyön peittämiseksi toteutetut toimenpiteet osoittavat, että kyseiset yritykset olivat täysin tietoisia toimintansa lainvastaisuudesta. Komissio on näin ollen voinut ottaa nämä toimenpiteet huomioon rikkomisen vakavuutta arvioidessaan, koska ne ovat sellainen erityisen vakava osa kilpailusääntöjen rikkomista,

joka erottaa tämän rikkomisen komission aikaisemmin toteamista rikkomisista.

193 Kolmanneksi on korostettava perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisen pitkää kestoa ja ilmeisyyttä ja sitä, että se on tapahtunut siitä huolimatta, että komission aikaisempi päätöskäytäntö ja erityisesti polypropeenipäätös olisi pitänyt ymmärtää varoitukseksi.

194 Näiden seikkojen perusteella on katsottava, että päätöksen 168 perustelukappaleessa mainitut perusteet osoittavat komission vahvistaman sakkojen yleisen tason perustelluksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tosin edellä jo todennut, että ne salaisen hintayhteistyön vaikutukset, joita komissio käytti perustana sakkojen yleistä tasoa määrätessään, on näytetty toteen vain osittain. Edellä oleva huomioon ottaen tällä päätelmällä ei kuitenkaan ole tuntuvaa vaikutusta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointiin. Jo sen perusteella, että yritykset tosiasiallisesti ilmoittivat sovituista hinnankorotuksista ja että näin ilmoitettuja hintoja käytettiin perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa, voidaan todeta, että sekä salaisen hintayhteistyön tarkoituksena että sen vaikutuksena oli vakava kilpailun rajoittaminen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, että komission vahvistaman sakkojen yleisen tason minkäänlainen alentaminen ei ole perusteltua kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksista tehtyjen toteamusten vuoksi.

195 Edellä esitetyn perusteella on syytä hylätä kilpailusääntöjen rikkomisen vähäisiä vaikutuksia ja sakkojen liian korkeata yleistä tasoa koskeva kanneperuste."

Kanneperuste, jonka mukaan perusteluvelvollisuutta oli rikottu

16 Valittaja väitti, ettei komissio ollut riittävästi perustellut päätöstään siltä osin kuin valittajaa pidettiin siinä kartellin "johtajana", eikä siinä ollut täsmällisiä tietoja, mitä prosenttilukua liikevaihdosta käyttäen kullekin yritykselle määrätyn sakon suuruus oli laskettu.

17 Yksittäisten sakkojen määräämisen osalta esitetyistä perusteluista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lausunut seuraavaa:

"208 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksittäispäätöstä koskevan perusteluvelvollisuuden tavoitteena on mahdollistaa se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa päätöksen laillisuutta, ja antaa sille, jota asia koskee, riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko siinä mahdollisesti sellainen virhe, jonka perusteella sen pätevyys voidaan riitauttaa, kuitenkin niin, että tämän velvollisuuden laajuus riippuu kyseisen päätöksen luonteesta ja siitä asiayhteydestä, missä se on tehty (ks. mm. asia T-49/95, Van Megen Sports v. komissio, tuomio 11.12.1996, Kok. 1996, s. II-1799, 51 kohta).

209 Kun on — kuten tässä tapauksessa — kyse päätöksestä, jolla useille yrityksille määrätään sakkoja yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta, perusteluvelvollisuuden laajuus on määrättävä ottaen huomioon se, että rikkomisten vakavuus on määritettävä useiden seikkojen perusteella, joihin kuuluvat erityisesti asian erityisolosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei kuitenkaan ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (em. asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 54 kohta).

210 Komissiolla on kunkin sakon määrää vahvistaessaan lisäksi harkintavaltaa, eikä voida katsoa, että se olisi tätä tehdessään velvollinen sovel-

tamaan tarkkaa matemaattista kaavaa (ks. vastaavasti asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1165, 59 kohta).

211 Sakkojen yleisen tason määräämisessä huomioon otetut perusteet on ilmoitettu päätöksen 168 perustelukappaleessa ja yksittäisten sakkojen suuruuden määräämisessä huomioon otetut perusteet 169 perustelukappaleessa. Yksittäisten sakkojen osalta komissio on lisäksi päätöksen 170 perustelukappaleessa selvittänyt, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden yritysten on pääsääntöisesti katsottu olleen kartellin 'johtajia' ja muiden yritysten kartellin 'rivijäseniä'. Komissio on päätöksen 171 ja 172 perustelukappaleessa todennut, että Renalle ja Storalle määrättäviä sakkoja on alennettava huomattavasti sen huomioon ottamiseksi, että ne ovat olleet aktiivisesti yhteistyössä komission kanssa, ja että kahdeksan muun yrityksen sakoista voidaan tehdä suhteessa pienempi alennus, koska ne eivät ole väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistäneet niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission niitä vastaan esittämät väitteet perustuivat.

212 Komissio on sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle jättämissään kirjelmissä että tämän esittämään kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa selittänyt, että sakot on laskettu sen liikevaihdon perusteella, jonka kukin niistä yrityksistä, joille päätös on osoitettu, on vuonna 1990 saanut yhteisön kartonkimarkkinoilta. Yrityksille on siten määrätty sakkoja, joiden perustaso on 9 tai 7,5 prosenttia tästä yrityskohtaisesta liikevaihdosta sen mukaan, onko yritys ollut kartellin 'johtaja' vai muu. Komissio on lisäksi ottanut huomioon eräiden yritysten mahdollisen yhteistyöhalukkuuden komissiossa käydyssä menettelyssä. Kahden yrityksen sakkoa on tästä syystä alennettu kahdella kolmasosalla, kun taas eräiden muiden yritysten sakkoa on alennettu yhdellä kolmasosalla.

213 Komission toimittamasta taulukosta, joka sisältää yksittäisten sakkojen määrän vahvistamista koskevia tietoja, ilmenee, että vaikka sakkojen suuruutta ei ole määrätty soveltamalla pelkästään edellä mainittuja lukuja

tiukan matemaattisesti, luvut on kuitenkin otettu järjestelmällisesti huomioon sakkoja laskettaessa.

214 Päätöksessä ei kuitenkaan täsmennetä, että sakot on laskettu kunkin yrityksen yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saaman liikevaihdon perusteella. Perusprosentteja 9 ja 7,5, joista suurempaa käytettiin laskettaessa 'johtaja'-yrityksille määrättäviä sakkoja ja pienempää laskettaessa 'rivijäseninä' olleille yrityksille määrättäviä sakkoja, ei myöskään mainita päätöksessä. Siinä ei mainita myöskään Renalle ja Storalle sekä kahdeksalle muulle yritykselle myönnettyjen alennusten prosenttimääriä.

215 Tässä asiassa on ensinnäkin katsottava, että kun päätöksen 169—172 perustelukappaletta tulkitaan ottaen huomioon päätöksessä oleva yksityiskohtainen selvitys niistä tosiasiaväitteistä, joita päätöksen kutakin adressaattia kohtaan on esitetty, on katsottava, että näissä perustelukappaleissa on riittävä ja asiassa merkityksellinen selvitys kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston määrittämisessä huomioon otetuista arviointiperusteista (ks. vastaavasti em. asia Petrofina v. komissio, tuomion 264 kohta).

216 Tässä yhteydessä on todettava, että päätöksen 170 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan '[k]artellin 'johtajien' eli niiden tärkeimpien kartongintuottajien, jotka osallistuivat PWG:n kokouksiin (Cascades, Finnboard, [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió ja Stora), on kannettava erityinen vastuu, koska on ilmeistä, että juuri ne tekivät tärkeimmät päätökset ja olivat kartellin vetäjiä'.

217 Lisäksi päätöksessä kuvaillaan laajasti PWG:n keskeistä osuutta kartellissa (mm. 36—38 ja 130—132 perustelukappale).

218 Tästä siis ilmenee, että päätöksessä on perusteltu riittävästi sitä, miksi komissio piti kantajaa yhtenä kartellin 'johtajista'. Lisäksi komissio ilmoittaa ottaneensa huomioon sen, että Weigin osuus kartellissa ei näytä olleen yhtä merkittävä kuin muiden tuottajien (170 perustelukappaleen kolmas kohta), ja näin se perustelee riittävästi syytä, jonka vuoksi kantajaa ja Weigiä ei ole kohdeltu samalla tavalla niiden sakon suuruutta määrättäessä.

219 Toiseksi on todettava, että jos silloin kun kunkin sakon suuruus määrätään ottamalla järjestelmällisesti huomioon tietyt tarkat tiedot, kuten tässä asiassa, päätöksessä mainittaisiin kaikki nämä tekijät, yritykset voisivat paremmin arvioida, onko komissio tehnyt virheitä yksittäisten sakkojen määrää vahvistaessaan ja onko kunkin yksittäisen sakon määrä perusteltu suhteessa sovellettuihin yleisiin perusteisiin. Se, että päätöksessä olisi tässä tapauksessa mainittu kyseiset tekijät eli perusteena käytetty liikevaihto, viitevuosi, käytetyt perusprosentit ja sakkojen alennusprosentit, ei olisi merkinnyt niiden yritysten, joille päätös on osoitettu, tarkan liikevaihdon sellaista implisiittistä ilmaisemista, joka olisi voinut olla perustamissopimuksen 214 artiklan rikkomista. Kuten komissio on itse korostanut, kunkin yksittäisen sakon määrä ei ollut seurausta kyseisten tekijöiden tiukan matemaattisesta soveltamisesta.

220 Komissio on sitä paitsi suullisessa käsittelyssä myöntänyt, ettei mikään olisi estänyt sitä ilmoittamasta päätöksessä niitä tekijöitä, jotka otettiin huomioon järjestelmällisesti ja jotka ilmaistiin päätöksen tekopäivänä pidetyssä lehdistötilaisuudessa. Tältä osin on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöksen perustelujen on oltava itse päätöksessä ja että komission myöhemmät selitykset voidaan ottaa huomioon vain poikkeuksellisissa olosuhteissa (ks. asia T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening v. komissio, tuomio 2.7.1992, Kok. 1992, s. II-1931, 131 kohta ja vastaavasti em. asia Hilti v. komissio, tuomion 136 kohta).

221 Näistä toteamuksista huolimatta on todettava, että päätöksen 167—172 perustelukappaleessa sakkojen määrän vahvistamisen osalta esitetyt perustelut ovat vähintäänkin yhtä yksityiskohtaisia kuin komission aikaisemmissa, samanlaisia kilpailusääntöjen rikkomisia koskevissa päätöksissä. Vaikka perustelujen virheellisyys on viran puolesta huomioon otettava seikka, yhteisöjen tuomioistuimet eivät päätöksen antamishetkeen mennessä olleet arvostelleet sitä käytäntöä, jota komissio noudatti määräämiensä sakkojen perustelemisessa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensimmäisen kerran vasta asiassa T-148/89, Tréfilunion vastaan komissio, 6.4.1995 antamassaan tuomiossa (Kok. 1995, s. II-1063, 142 kohta) sekä asiassa T-147/89, Société métallurgique de Normandie vastaan komissio (Kok. 1995, s. II-1057, julkaistu lyhennelmänä), ja asiassa T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés vastaan komissio (Kok. 1995, s. II-1191, julkaistu lyhennelmänä), samana päivänä antamissaan tuomioissa korostanut olevan toivottavaa, että yritykset saisivat yksityiskohtaisesti tietää niille määrättyjen sakkojen laskentatavan, ilman että niiden olisi tämän vuoksi nostettava kanne komission päätöksestä.

222 Tästä seuraa, että kun komissio toteaa päätöksessä, että yhteisön kilpailusääntöjä on rikottu, ja määrää rikkomiseen osallistuneille yrityksille sakkoja siten, että se ottaa sakkojen määrää vahvistaessaan järjestelmällisesti huomioon tietyt perusseikat, sen on mainittava nämä seikat itse päätöksessä, jotta ne, joille päätös on osoitettu, voivat tarkastaa, onko sakkojen taso perusteltu, ja arvioida mahdollisen syrjinnän olemassaoloa.

223 Edellä 221 kohdassa mainituissa erityisissä olosuhteissa ja ottaen huomioon se, että komissio on oikeudenkäyntimenettelyssä osoittautunut halukkaaksi esittämään kaikki sakkojen laskentatapaa koskevat asiaan vaikuttavat tiedot, sitä, ettei sakkojen laskentatapaa ole päätöksessä perusteltu erikseen, ei voida tässä asiassa pitää sellaisena perusteluvelvollisuuden rikkomisena, jonka vuoksi olisi perusteltua poistaa sakot kokonaan tai osittain.

224 Kanneperustetta ei siten voida hyväksyä."

18 Näillä perusteilla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hylännyt kanteen.

Valitus

19 Valittaja on valituksessaan esittänyt kolme valitusperustetta.

20 Valittaja väittää ensinnäkin, että valituksenalaisen tuomion perustelut ovat ristiriitaiset, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tehnyt päätelmiä, joita sen omat toteamukset päätöksen perustelujen riittämättömyydestä ja sakkojen yleisen tason määrittämisestä olisivat edellyttäneet tehtäväksi.

21 Toiseksi valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut väärin käsitettä "kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset markkinoihin" ja ainakin toiminut suhteellisuusperiaatteen vastaisesti, kun se ei ole alentanut komission määräämän sakon tasoa, vaikka se oli todennut, ettei komissio ollut näyttänyt toteen kaikkia niitä vaikutuksia, jotka se oli ottanut huomioon sakkojen yleistä tasoa määrittäessään.

22 Kolmanneksi valittaja väittää, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole noudattanut syrjintäkieltoa, koska se on hyväksynyt komission käyttämät syrjivät arviointiperusteet, jotka koskevat kilpailusääntöjen rikkomisen aikana luovutettujen yritysten toiminnasta vastuuseen joutumista.

Ensimmäinen valitusperuste

23 Valittaja väittää ensimmäisenä valitusperusteenaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, kun se ei ole kumonnut päätöstä, vaikka se on todennut valituksenalaisen tuomion 214, 219 ja 220 kohdassa, että päätös oli EY:n perustamissopimuksen 190 artiklassa (josta on tullut EY 253 artikla) asetettuihin vaatimuksiin nähden vajavaisesti perusteltu, sillä komissio oli jättänyt mainitsematta päätöksessään ne laskentaan vaikuttavat tekijät, jotka se oli järjestelmällisesti ottanut huomioon sakkojen suuruutta määrätessään.

24 Valittaja väittää lisäksi, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on viitannut valituksenalaisen tuomion 220 kohdassa, tällaiset tiedot olisi ilmoitettava itse päätöksessä eikä komission myöhempiä selityksiä, jotka se antaa lehdistölle tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävässä oikeudenkäynnissä, voida ottaa huomioon kuin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kuitenkin nimenomaan todennut tässä samassa 220 kohdassa komission myöntäneen istunnossa, että mikään ei olisi estänyt sitä ilmoittamasta päätöksessä näitä tekijöitä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei olisi saanut tässä tilanteessa ottaa huomioon sitä, "että komissio on oikeudenkäyntimenettelyssä osoittautunut halukkaaksi esittämään kaikki sakkojen laskentatapaa koskevat asiaan vaikuttavat tiedot" (valituksenalaisen tuomion 223 kohta).

25 Valittaja väittää vielä, että jos perustelut annetaan jälkikäteen, yritykset ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin eivät voi varmistua siitä, että ne perusteet, jotka komissio esittää oikeudenkäynnissä, ovat todellisuudessa samat kuin sakkoa alun perin laskettaessa käytetyt tekijät. Mikään ei tällöin takaisi sitä, että komission jäsenten kollegio, joka on edelleen ainoa toimivaltainen elin tekemään päätöksen ja perustelemaan sen, olisi päätöstä tehdessään ottanut nämä tekijät huomioon.

26 Valittaja katsoo myös, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on menetellyt virheellisesti, kun se on ajallisesti rajoittanut tulkintaa, jonka se on antanut perustamissopimuksen 190 artiklan asettamista vaatimuksista sakkojen määräämisen suhteen edellä mainituissa asioissa Tréfilunion vastaan komissio,

Société métallurgique de Normandie vastaan komissio ja Société des treillis et panneaux soudés vastaan komissio antamissaan tuomioissa (jäljempänä betoniteräsverkkotuomiot), jotka on mainittu valituksenalaisen tuomion 221 kohdassa, vaikka yhteisöjen tuomioistuin on aina katsonut, että tulkinnalla, jonka se antaa yhteisön oikeuden oikeussäännöstä, selvennetään ja täsmennetään tämän oikeussäännön merkitystä ja ulottuvuutta, sellaisena kuin sitä pitää tai olisi pitänyt tulkita ja soveltaa alusta alkaen, jollei tällaisessa tulkinnan sisältävässä tuomiossa ole toisin määrätty.

27 Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 215 kohdassa katsonut, että päätöksen 169—172 perustelukappaleessa on "riittävä ja asiassa merkityksellinen selvitys kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston määrittämisessä huomioon otetuista arviointiperusteista". Se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on liittänyt tähän toteamukseen lausumia siitä, miten tarkoituksenmukaista olisi, että komissio sisällyttäisi päätöksteksteihin muitakin tietoja, joita perusteluvelvollisuus ei tiukasti ottaen edellytä, ei tee päätöksestä ristiriitaista, kuten valittaja väittää.

28 Komissio väittää, että valituksenalaisen tuomion 219—222 kohta ovat sinänsä turhia, koska niissä muistutetaan siitä, mitkä ovat betoniteräsverkkotuomioista johtuvat seuraukset. Komissio katsoo lisäksi, että valittaja on tulkinnut näitä tuomioita virheellisesti. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on komission käsityksen mukaan näissä tuomioissa, kuten valituksenalaisessa tuomiossakin, ilmaissut toiveensa siitä, että käytetty laskentamenetelmä olisi läpinäkyvämpi. Näin tehdessään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole katsonut läpinäkyvyyden puuttumista päätöksen perustelujen puuttumiseksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamus johtuu korkeintaan hyvän hallintotavan periaatteesta siinä mielessä, että päätösten adressaattien ei pitäisi joutua panemaan vireille oikeudenkäyntiä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa saadakseen tietää komission käyttämän laskentatavan kaikki yksityiskohdat. Tällaiset näkemykset eivät kuitenkaan sinänsä ole päätöksen kumoamisperuste.

29 Komissio toteaa vielä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on äskettäin vahvistanut tällä tavoin täsmennetyn betoniteräsverkkotuomioiden ulottuvuuden. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan tietoja, joiden osalta on toivottavaa, että komissio ilmoittaa ne päätöksen adressaatille, ei ole pidettävä

jälkikäteen annettuina lisäperusteluina, vaan "pelkkänä päätöksessä ilmoitettujen arviointiperusteiden ilmaisemisena lukuina, mikäli nämä arviointiperusteet ovat määrällisesti ilmaistavissa" (ks. ns. teräspalkkitapaukset eli asia T-134/94, NMH Stahlwerke v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-239; asia T-136/94, Eurofer v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-263; asia T-137/94, Arbed v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-303; asia T-138/94, Cockerill-Sambre v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-333; asia T-141/94, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-347; asia T-147/94, Krupp Hoechs v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-603; asia T-148/94, Preussag v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-613; asia T-151/94, British Steel v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-629; asia T-156/94, Aristrain v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-645 ja asia T-157/94, Ensidesa v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-707; näistä varsinkin em. asia Thyssen Stahl v. komissio, tuomion 610 kohta).

30 Aluksi on todettava, mitkä olivat ne eri vaiheet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyssä, joita edeten se antoi ratkaisunsa kanneperusteesta, jonka mukaan sakkojen laskennan osalta perusteluvelvollisuutta ei ollut täytetty.

31 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensin todennut valituksenalaisen tuomion 208 kohdassa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksittäispäätöstä koskevan perusteluvelvollisuuden tavoitteena on mahdollistaa se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat tutkia päätöksen laillisuuden, ja antaa sille, jota asia koskee, riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko siinä mahdollisesti sellainen virhe, jonka perusteella sen pätevyys voidaan riitauttaa, kuitenkin niin, että tämän velvollisuuden laajuus riippuu kyseisen päätöksen luonteesta ja siitä asiayhteydestä, missä se on tehty (ks. ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mainitseman oikeuskäytännön lisäksi mm. asia C-22/94, Irish Farmers Association ym., tuomio 15.4.1997, Kok. 1997, s. I-1809, 39 kohta).

32 Seuraavaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 209 kohdassa, että kun on — kuten tässä tapauksessa — kyse päätöksestä, jolla useille yrityksille määrätään sakkoja yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta, perusteluvelvollisuuden laajuus on määrättävä ottaen huomioon se, että rikkomisten vakavuus riippuu useista seikoista, joihin kuuluvat asian erityisolosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei kuitenkaan ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (em. asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 54 kohta).

33 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lausunut valituksenalaisen tuomion 215 kohdassa seuraavaa:

"Kun päätöksen 169—172 perustelukappaletta tulkitaan ottaen huomioon päätöksessä oleva yksityiskohtainen selvitys niistä tosiasiaväitteistä, joita päätöksen kutakin adressaattia kohtaan on esitetty, on katsottava, että näissä perustelukappaleissa on riittävä ja asiassa merkityksellinen selvitys kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston määrittämisessä huomioon otetuista arviointiperusteista (ks. vastaavasti em. asia Petrofina v. komissio, tuomion 264 kohta)."

34 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi todennut valituksenalaisen tuomion 218 kohdassa, että "päätöksessä on perusteltu riittävästi sitä, miksi komissio piti kantajaa yhtenä kartellin 'johtajista'".

35 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kuitenkin valituksenalaisen tuomion 219—223 kohdassa lieventänyt 215 ja 218 kohtaan sisältyvän näkemyksen ulottuvuutta tavalla, joka ei ole yksiselitteinen.

36 Valituksenalaisen tuomion 219 ja 220 kohdasta käy nimittäin ilmi, ettei päätökseen sisälly tarkkoja tietoja niistä seikoista, jotka komissio oli järjestelmällisesti ottanut huomioon sakkojen suuruutta määrätessään, vaikka se olisi voinut ne ilmoittaa ja vaikka niiden avulla yritykset olisivat voineet paremmin arvioida, oliko komissio tehnyt virheitä yksittäisen sakon määrää vahvistaessaan ja oliko sakon määrä perusteltu suhteessa sovellettuihin yleisiin perusteisiin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 221 kohdassa todennut lisäksi olevan betoniteräsverkkotuomioiden mukaisesti toivottavaa, että yritykset saisivat tietää yksityiskohtaisesti niille määrättyjen sakkojen laskentatavan, ilman että niiden olisi tämän vuoksi nostettava kanne komission päätöksestä.

37 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 223 kohdassa päätynyt siihen, että se, "ettei sakkojen laskentatapaa ole päätöksessä perusteltu erikseen", oli oikeutettua tuon tapauksen erityisissä olosuhteissa, joiksi katsottiin se, että laskentaan vaikuttaneet tekijät ilmoitettiin oikeudenkäynnin yhteydessä, ja se, että betoniteräsverkkotuomioihin sisältyvä tulkinta perustamissopimuksen 190 artiklasta oli uudenlainen.

38 Ennen kuin valittajan väitteiden pohjalta tutkitaan, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ollut oikeassa käsityksessään siitä, mitä seurauksia perusteluvelvollisuuden noudattamisen kannalta on sillä, että laskentaan vaikuttaneista tekijöistä annetaan tieto oikeudenkäynnin yhteydessä, ja sillä, että betoniteräsverkkotuomioissa tehtiin uudenlainen tulkinta, on käsiteltävä sitä, edellyttikö perustamissopimuksen 190 artiklassa asetetun perusteluvelvollisuuden noudattaminen, että komission oli päätöksessään niiden arviointiperusteiden lisäksi, joiden avulla se on päätellyt kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston, annettava yksityiskohtaisempi selvitys sakkojen laskentatavasta.

39 Tältä osin on todettava, että kun on kyse sellaisista päätöksistä nostetuista kanteista, joissa komissio on määrännyt yrityksille sakkoja kilpailusääntöjen rikkomisesta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kahdella tapaa toimivaltainen.

40 Toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä on tutkia päätösten laillisuus EY:n perustamissopimuksen 173 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 230 artikla) nojalla. Tällöin sen on muun muassa tutkittava, onko perustamissopimuksen 190 artiklassa asetettua perusteluvelvollisuutta, jonka laiminlyöminen johtaa päätöksen kumoamiseen, noudatettu.

41 Toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on toimivalta EY:n perustamissopimuksen 172 artiklassa (josta on tullut EY 229 artikla) ja asetuksen N:o 17 17 artiklassa sille annetun täyden harkintavallan nojalla arvioida, onko sakkojen suuruus asianmukainen. Tämä arviointi saattaa edellyttää sellaisten lisätietojen esittämistä ja huomioon ottamista, joita perustamissopimuksen 190 artiklassa asetettu perusteluvelvollisuus ei sinänsä edellytä mainitsemaan päätöksessä.

42 Perusteluvelvollisuuden noudattamisen tutkimisesta on todettava, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan mukaan "sakon suuruutta määriteltäessä on otettava huomioon rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto".

43 Kun otetaan huomioon valituksenalaisen tuomion 208 ja 209 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö, perusteluvelvollisuudesta johtuvat aineelliset vaatimukset täyttyvät näin ollen, jos komissio ilmoittaa päätöksessään ne arviointiperusteet, joiden avulla se on määrittänyt kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston. Mikäli näitä arviointiperusteita ei ole ilmoitettu, päätöstä rasittaa perustelujen puutteellisuus.

44 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lainmukaisesti katsonut valituksenalaisen tuomion 215 kohdassa, että komissio oli täyttänyt nämä vaatimukset. On nimittäin todettava ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tavoin, että päätöksen 167—172 perustelukappaleessa ilmoitetaan ne perusteet, joita komissio oli käyttänyt sakkoja laskiessaan. Näistä 167 perustelukappale koskee nimenomaan kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa; siihen — samoin kuin 168 perustelukappaleeseen — sisältyvät myös ne näkemykset, joihin komissio oli perustanut käsityksensä kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuudesta ja sakkojen yleisestä suuruudesta; 169 perustelukappaleessa mainitaan ne tekijät, jotka komissio oli ottanut huomioon päättäessään kullekin yritykselle määrättävästä sakosta; 170 perustelukappaleessa määritellään, mitä yrityksiä oli pidettävä kartellin "johtajina", mistä seurasi erityinen vastuu muihin yrityksiin verrattuna; 171 ja 172 perustelukappaleessa todetaan lopuksi, mikä vaikutus sakkojen suuruuteen oli sillä, että tietyt tuottajat olivat harjoittaneet yhteistyötä komission kanssa, kun se suoritti tarkastuksia tosiseikoista varmistuakseen, tai kun ne vastasivat väitetiedoksiantoon.

45 Se, että tarkempia tietoja, kuten yritysten liikevaihto tai komission käyttämät alennusprosentit, on annettu myöhemmin lehdistötilaisuudessa tai oikeudenkäynnin kuluessa, ei heikennä valituksenalaisen tuomion 215 kohdassa tehtyä toteamusta. Tarkennukset, joita kanteen kohteena olevan päätöksen tekijä tekee ja joilla täydennetään jo sinänsä riittäviä perusteluja, eivät varsinaisesti kuulu perusteluvelvollisuuden noudattamiseen, vaikka niistä saattaa olla hyötyä

siinä päätöksen perustelujen sisällön tutkimisessa, jonka yhteisöjen tuomioistuimet suorittavat, siinä mielessä, että niiden avulla toimielin voi selventää päätöksen perustana olevia syitä.

46 Komissio ei tietenkään saa viedä itseltään harkintavaltaansa sitä kautta, että se käyttäisi yksinomaan ja mekaanisesti laskentakaavoja. Se voi kuitenkin sisällyttää päätökseensä perusteluja, jotka ylittävät sen, mitä tämän tuomion 43 kohdassa tarkoitetut vaatimukset edellyttävät, esimerkiksi ilmoittamalla numerotietoja, jotka ovat auttaneet sitä, kun se on käyttänyt harkintavaltaansa erityisesti sen suhteen, millaista varoittavaa vaikutusta tavoitellaan, kun useille yrityksille, jotka ovat eri lailla aktiivisesti osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen, määrätään sakkoja.

47 Saattaa nimittäin olla toivottavaa, että komissio käyttäisi tätä mahdollisuutta hyväkseen, jotta yritykset saisivat tietää yksityiskohtaisesti niille määrätyn sakon laskentatavan. Tämä voi yleisellä tasolla edistää hallintotoiminnan avoimuutta ja helpottaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työtä, kun se toimii täyden harkintavaltansa nojalla, jolloin sen on kyettävä arvioimaan kanteen kohteena olevan päätöksen lainmukaisuuden lisäksi myös määrätyn sakon asianmukaisuutta. Tämä mahdollisuus ei kuitenkaan muuta perusteluvelvollisuudesta johtuvien vaatimusten ulottuvuutta, kuten komissio on korostanut.

48 Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei olisi saanut perustamissopimuksen 190 artiklan vastaisesti valituksenalaisen tuomion 222 kohdassa katsoa, että "kun komissio — — ottaa sakkojen määrää vahvistaessaan järjestelmällisesti huomioon tietyt perusseikat, sen on mainittava nämä seikat itse päätöksessä". Vastaavasti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei olisi myöskään saanut sen jälkeen, kun se on valituksenalaisen tuomion 215 kohdassa todennut, että päätökseen sisältyi "riittävä ja asiassa merkityksellinen selvitys kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston määrittämisessä huomioon otetuista arviointiperusteista", lausua valituksenalaisen tuomion 223 kohdassa, "ettei sakkojen laskentatapaa ole päätöksessä perusteltu erikseen", sillä perustelut ovat keskenään ristiriitaiset.

49 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen näin tekemä oikeudellinen virhe ei kuitenkaan ole sellainen, että se johtaisi valituksenalaisen tuomion kumoamiseen, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä esitetyn perusteella pätevästi hylännyt kanneperusteen, jonka mukaan sakkojen laskennan osalta perusteluvelvollisuutta olisi rikottu, huolimatta siitä, mitä valituksenalaisen tuomion 219—223 kohdassa on lausuttu.

50 Koska komission ei tarvinnut perusteluvelvollisuutta noudattaakseen ilmoittaa päätöksessään sakkojen laskentatapaan liittyviä numerotietoja, ei ole tarpeen tutkia valittajan väitteitä, jotka pohjautuvat tähän virheelliseen lähtökohtaan.

51 Ensimmäinen valitusperuste on tämän vuoksi hylättävä.

Toinen valitusperuste

52 Toisena valitusperusteenaan valittaja väittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tulkinneen väärin käsitettä "kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutus markkinoihin", minkä se on ottanut huomioon sakon suuruudesta päättäessään. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näin tehdessään sekoittanut tämän käsitteen, joka on asiaan vaikuttava arvioitaessa asetuksen N:o 17 15 artiklan mukaisesti kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, ja käsitteen, jossa on kyse yritysten välisen sopimuksen kilpailua rajoittavasta vaikutuksesta ja joka on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisperuste (ks. valituksenalaisen tuomion 194 kohta).

53 Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tässä tapauksessa ottanut huomioon salaisen yhteistyön kolme vaikutusta (ks. valituksenalaisen tuomion 176 kohta ja sitä seuraavat kohdat: sovitut hinnankorotukset ilmoitettiin asiakkaille; myyntihintojen kehitys seurasi asiakkaille ilmoitettujen hintojen kehitystä; myyntihintojen taso olisi ollut eri, jos salaista yhteistyötä ei olisi ollut), mutta näistä ainoastaan kolmas olisi saatu ottaa huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioitaessa. Kahdessa muussa on pelkästään

kyse salaisessa yhteistyössä sovitun käytännön toteuttamisesta, sillä ne osoittavat, että sen ohella, että yritykset olivat sopineet hinnoista, ne olivat todellisuudessa noudattaneet sitä, mitä oli sovittu, mutta tämä ei kuitenkaan osoita, että sopimus olisi todellisuudessa vaikuttanut hintoihin tai muihin kilpailuolosuhteisiin markkinoilla.

54 Valittaja väittää toissijaisesti, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on loukannut suhteellisuusperiaatetta, kun se on pysyttänyt sakon tason, vaikka se on samalla todennut, ettei komissio ollut näyttänyt, että kilpailusääntöjen rikkominen olisi vaikuttanut kartongin hintoihin.

55 Komissio huomauttaa aluksi, että yhteisöjen tuomioistuimen asiana ei ole korvata ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harkintaa sakkojen suuruudesta omallaan, kun se käsittelee oikeuskysymyksiä valituksen yhteydessä, sillä muuten se puuttuisi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvaan täyteen harkintavaltaan (ks. asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4411, 31 kohta).

56 Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole valituksenalaisen tuomion 194 kohdassa sekoittanut toisiinsa kilpailua rajoittavaa vaikutusta, joka on peruste sille, että menettelytapa on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kielletty, ja tällä menettelytavalla markkinoihin olevaa vaikutusta, joka on yksi monista arviointiperusteista, jotka voidaan ottaa huomioon harkittaessa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, mikä juuri kuuluu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtäviin täyden harkintavaltansa nojalla. Tästä seikasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus oli tässä tapauksessa lähes sama, vaikkei näyttöä siitä, miten kilpailusääntöjen rikkominen vaikutti myyntihintoihin, ollutkaan.

57 Mikäli valittajan käsitys hyväksyttäisiin, tämä merkitsisi komission mukaan sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi velvollinen alentamaan sakon määrää, jos komissio ei ole onnistunut näyttämään toteen jotakin niistä tekijöistä, joiden perusteella se on tehnyt vakavuusarviointinsa, ja että ensimmäisen

oikeusasteen tuomioistuimen harkintavalta seuraamuksen suhteen kaventuisi ja komission vastaavasti suurentuisi, mikä olisi selvästi täyteen harkintavaltaan perustuvan toimivallan vastaista.

58 Valituksenalaisesta tuomiosta käy ilmi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensin todennut 188 kohdassa, mitkä ovat komission valtuudet asetuksen N:o 17 15 artiklan mukaan, että tällä on velvollisuus sakon suuruutta määrätessään ottaa huomioon sekä kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus että sen kesto ja että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta harkittaessa on otettava huomioon useita seikkoja, muun muassa asian erityiset olosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (em. asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 54 kohta).

59 Seuraavaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on luetellut valituksenalaisen tuomion 189 kohdassa ne seikat, jotka päätöksessä koskevat kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta ja joihin nähden se on sitten harjoittanut valvontatehtäväänsä.

60 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lausunut, että komissio sai perustellusti korottaa sakkojen yleistä tasoa aiempaan päätöskäytäntöönsä verrattuna vahvistaakseen niiden varoittavaa vaikutusta (valituksenalaisen tuomion 191 kohta) ja ottaakseen huomioon sen, että asianomaiset yritykset olivat ryhtyneet toimenpiteisiin salaisen yhteistyön peittämiseksi, mikä oli "sellainen erityisen vakava osa kilpailusääntöjen rikkomista, joka erottaa tämän rikkomisen komission aikaisemmin toteamista rikkomisista" (valituksenalaisen tuomion 192 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös korostanut sitä, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkominen kesti pitkään ja oli ilmeistä (valituksenalaisen tuomion 193 kohta).

61 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 194 kohdassa päätynyt siihen, että edellä esitettyjen seikkojen perusteella sillä, että komissio oli vain osittain näyttänyt toteen salaisen hintayhteistyön vaikutukset, ei voinut olla "tuntuvaa vaikutusta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vaka-

vuuden arviointiin". Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut tässä kohtaa, että "jo sen perusteella, että yritykset tosiasiallisesti ilmoittivat sovituista hinnankorotuksista ja että näin ilmoitettuja hintoja käytettiin perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa, voidaan todeta, että sekä salaisen hintayhteistyön tarkoituksena että sen vaikutuksena oli vakava kilpailun rajoittaminen".

62 Edellä esitetystä seuraa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole sekoittanut toisiinsa käsitettä kartellin kilpailua rajoittavasta vaikutuksesta ja sen vaikutusta markkinoihin, vaan on täyteen harkintavaltaan perustuvan toimivaltansa nojalla katsonut, että sen toteamukset kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksista eivät olleet sellaisia, että ne olisivat muuttaneet arvioinnin kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuudesta muuksi, kuin mihin komissio itse oli päätynyt, tai tarkemmin sanottuna lieventäneet tällä tavoin arvioitua kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut tapauksen erityisten olosuhteiden ja kilpailusääntöjen rikkomisen asiayhteyden perusteella, jotka se otti huomioon päätöksessä kuvatun laisina ja jotka on mainittu tämän tuomion 56 ja 57 kohdassa, sekä määrättyjen sakkojen varoittavuuden perusteella — jotka kaikki ovat seikkoja, jotka yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan voidaan ottaa huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioitaessa (ks. em. yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 106 kohta; em. asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 54 kohta ja em. asia Ferriere Nord v. komissio, tuomion 33 kohta) ettei ollut syytä alentaa sakon määrää.

63 Näin ollen toinen valitusperuste on perusteettomana hylättävä.

Kolmas valitusperuste

64 Kolmantena valitusperusteenaan valittaja väittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rikkoneen syrjintäkieltoa, kun se on hyväksynyt komission käyttämät arviointiperusteet, jotka koskevat kilpailusääntöjen rikkomisen aikana hankittujen yritysten toimista vastuuseen joutumista.

65 Komission mielestä tämä valitusperuste on jätettävä tutkimatta. Se huomauttaa, että valittaja tunsi jo päätöksen tekemishetkestä lähtien ne seikat, joiden perusteella se on nyt esittänyt tämän valitusperusteen yhteisöjen tuomioistuimessa. Mikäli valittaja on sitä mieltä, että kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneita yrityksiä oli kohdeltu eri tavoin, sen olisi pitänyt esittää tämä peruste ensimmäisessä oikeusasteessa. Kolmas valitusperuste on näin ollen uusi oikeudellinen peruste, jonka esittäminen on kielletty yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 42 artiklan 2 kohdassa, jota työjärjestyksen 118 artiklan nojalla sovelletaan valituksen käsittelyyn.

66 Valittaja väittää, että tätä perustetta ei esitetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, koska komission käyttämät arviointiperusteet olivat erityisen sekavia niin, että niiden sisältö selvisi tarkasti vasta oikeudenkäynnin yhteydessä.

67 Komission kantaa ei voida hyväksyä. On nimittäin todettava, kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 20 ja 40 kohdassa tehnyt, että valittaja on esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanneperusteen, joka mukaan "Cascadesin ei voitu katsoa olevan vastuussa Duffelin ja Djupaforsin toiminnasta aikana, jolloin se ei ollut vielä hankkinut niitä omistukseensa", mihin epäilemättä sisältyy yhteisöjen tuomioistuimessa esitetty kolmas valitusperuste. Se ei siis ole uusi oikeudellinen peruste, jonka esittäminen ei olisi sallittua valituksen yhteydessä.

68 Valittaja esittää asiakysymyksestä, että päätöksen 145 perustelukappaleen mukaan vastuun luovutetun tytäryhtiön toiminnasta ennen luovutusta voidaan katsoa olevan joko tytäryhtiöllä itsellään, jos se on itsenäisesti osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen, tai luovuttajana olevalla konsernilla, jos konserni on osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen. Päätöksen 143 perustelukappaleen mukaan komissio voi velvoittaa luovutuksensaajana olevan konsernin maksamaan sakon, joka perustuu tytäryhtiön toimintaan ennen sen hankkimista, jos tytäryhtiö on rikkonut yhteisön oikeutta itsenäisesti ja jos luovutuksensaajana oleva konserni itsekin on osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen.

69 Valittaja päättelee tästä, että luovutuksensaajana oleva konserni, johon kuuluu sellainen tytäryhtiö, joka on rikkonut kilpailusääntöjä, saattaa joutua kohdelluksi kahdella täysin toisistaan poikkeavalla tavalla sen perusteella, onko luovuttaja osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen vai ei, mikä ei kuitenkaan ole luovutuksensaajan vaikutusvallassa oleva seikka. Näin ollen luovutuksensaaja joutuu vastuuseen tytäryhtiön ennen luovutusta tapahtuneen toiminnan perusteella määrätystä sakosta, jos luovuttajana oleva konserni ei ole osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen; päinvastaisessa tapauksessa se ei ole vastuussa tytäryhtiön toiminnasta, minkä vuoksi sen ei tarvitse maksaa sakkoa. Tällaisten perusteiden käyttäminen johtaa siihen, että kahta eri luovutuksensaajaa kohdellaan selvästi epäyhdenvertaisesti.

70 Valittaja huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut sen olevan edellä kuvattujen perusteiden mukaisesti vastuussa kahden tytäryhtiönsä Duffelin ja Djupaforsin toiminnasta ajalta, ennen kuin se hankki ne omistukseensa, vaikka asiassa T-347/94 Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH:n (jäljempänä Mayr-Melnhof) ei katsottu olevan vastuussa tytäryhtiönsä Mayr-Melnhof Eerbeek BV:n (jäljempänä Eerbeek) toiminnasta ajalta ennen sen hankkimista omistukseensa, sillä NV Koninklijke KNP BT:n (jäljempänä KNP), joka oli luovuttajana oleva konserni ja joka oli osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen, katsottiin olevan siitä vastuussa (ks. asia T-347/94, Mayr-Melnhof v. komissio, tuomio 14.5.1988, Kok. 1988, s. II-1751, 400—405 kohta).

71 Valittaja vaatii siis, että yhteisöjen tuomioistuin kumoaisi valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin sen on katsottu olevan vastuussa tytäryhtiöidensä Duffelin ja Djupaforsin toiminnasta ajalta ennen niiden hankkimista omistukseensa, ja että yhteisöjen tuomioistuin kumoaisi päätöksen samalla perusteella, mikäli se katsoisi asian olevan ratkaisukelpoinen.

72 Komissio korostaa, että päätöksessä esitetyt arviointiperusteet, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hyväksynyt, merkitsevät vain sitä, että oikeuskäytännössä muodostuneita periaatteita siitä, mikä konserniyhtiöistä vastaa kilpailusääntöjen rikkomisesta, on sovellettu käytännössä.

73 Komissio vakuuttaa noudattaneensa näitä periaatteita valittajan tapauksessa, kuten Mayr-Melnhofinkin kohdalla (siltä osin kuin kyse oli sen Deisswil-nimisestä tytäryhtiöstä), kun se on katsonut emoyhtiön vastaavan tytäryhtiöidensä toiminnasta sekä niiden ostoa ennen että sen jälkeen. Ainoastaan Eerbeekin tapauksessa, jossa Eerbeek oli alun perin Mayr-Melnhofin ja sittemmin KNP:n tytäryhtiö, komissio on jakanut vastuun näiden kahden emoyhtiön välillä, jotka molemmat osallistuivat kilpailusääntöjen rikkomiseen.

74 Tähän on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lausunut valituksenalaisen tuomion 148 kohdassa, että "jos yhtiö on ennen luovutusta osallistunut itsenäisesti kilpailusääntöjen rikkomiseen, päätöksen adressaatin — luovutettu yhtiö vai uusi emoyhtiö — määritteleminen riippuu yksinomaan päätöksen 143 perustelukappaleessa ilmoitetuista perusteista".

75 Päätöksen 143 perustelukappaleesta käy ilmi, että "itsenäisiksi tytäryhtiöiksi katsottavien yhtiöiden toimien osalta komissio on pääsääntöisesti pitänyt PG Paperboardin jäsenluettelossa mainittua yksikköä sinä 'yrityksenä', jolle tämä päätös on osoitettava, paitsi seuraavissa tapauksissa:

1) Kun useat konserniyhtiöt ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen

tai

2) kun on selviä todisteita siitä, että emoyhtiöllä itsellään oli jokin osuus siinä, että tytäryhtiö osallistui kartelliin,

päätös on osoitettu konsernille (jota emoyhtiö edustaa)".

76 Nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 157 kohdassa, että silloin, kun valittaja hankki Djupaforsin ja Duffelin omistukseensa, "yhtiöt osallistuivat siihen kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon myös kantaja osallistui Cascades La Rochette ja Cascades Blendecques -yhtiöiden välityksellä", ja päätynyt 158 kohdassa seuraavaan:

"Komissio on näin ollen voinut katsoa kantajan olevan vastuussa Djupaforsin ja Duffelin toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa ja sen jälkeiseltä ajalta. Kantajan oli emoyhtiön ominaisuudessa ryhdyttävä tytäryhtiöitään kohtaan kaikkiin toimenpiteisiin sen estämiseksi, että ne jatkavat sellaista kilpailusääntöjen rikkomista, josta emoyhtiö tiesi."

77 Vaikka valittajaa on pidettävä vastuullisena näiden kahden tytäryhtiönsä toiminnasta siitä lähtien, kun se hankki ne omistukseensa, ei ole kuitenkaan näytetty toteen, että sen voitiin pätevästi katsoa olevan vastuussa niiden tätä aiemmasta kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta.

78 Kyseistä yritystä silloin, kun kilpailusääntöjä rikotaan, johtaneen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön on lähtökohtaisesti vastattava kilpailusääntöjen rikkomisesta, vaikka kilpailusääntöjen rikkomisesta tehdyn langettavan päätöksen tekemispäivänä yrityksen toiminnan harjoittaminen olisi toisen henkilön vastuulla.

79 Valituksenalaisesta tuomiosta selviää tässä tapauksessa, että Djupafors ja Duffel ovat osallistuneet itsenäisesti kilpailusääntöjen rikkomiseen vuoden 1986 puoli-

välistä siihen asti, kun valittaja hankki ne omistukseensa maaliskuussa 1989 (ks. valituksenalaisen tuomion 18 kohta). Sitä paitsi valittaja ei ole yksinkertaisesti vain sulauttanut näitä yhtiöitä itseensä, vaan on jatkanut niiden toimintaa omina tytäryhtiöinään. Niiden on näin ollen vastattava itse kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnastaan ajalta, ennen kuin valittaja hankki ne omistukseensa, eikä valittajaa voida pitää vastuullisena siitä.

80 Näin ollen on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, kun se on katsonut valittajan olevan vastuussa niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, joihin Duffel ja Djupafors olivat syyllistyneet, ennen kuin valittaja hankki ne omistukseensa, joten valituksenalainen tuomio on tällä perusteella kumottava.

81 EY:n tuomioistuimen perussäännön 54 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan yhteisöjen tuomioistuin kumoaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen, jos muutoksenhaku todetaan aiheelliseksi. Yhteisöjen tuomioistuin voi joko ratkaista asian lopullisesti itse, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

82 Koska asiakirjoista ei selviä, mikä osa sakosta on määräytynyt sillä perusteella, että Duffel ja Djupafors olivat itsenäisesti osallistuneet kartelliin vuoden 1986 puolivälistä, kunnes valittaja hankki ne omistukseensa maaliskuussa 1989, asia on palautettava ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen, jotta se ratkaisee sakon suuruuden edellä esitetyn huomioon ottaen, ja määrättävä, että oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-308/94, Cascades vastaan komissio, 14.5.1998 antama tuomio kumotaan siltä osin kuin Cascades SA on velvoitettu vastaamaan kilpailusääntöjen rikkomisista, joihin Van Duffel NV ja Djupafors AB ovat syyllistyneet vuoden 1986 puolivälistä helmikuun 1989 loppuun.**

2) **Muilta osin valitus hylätään.**

3) **Asia palautetaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen.**

4) **Oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin.**

La Pergola Wathelet Edward

Jann Sevón

Julistettiin Luxemburgissa 16 päivänä maraskuuta 2000.

R. Grass A. La Pergola

kirjaaja viidennen jaoston puheenjohtaja